

Juni 2017

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Bevarandeplan för Natura 2000-området *SE0540333 Tjursholmarna*

Natura 2000

Natura 2000 är ett ekologiskt nätverk av värdefulla naturområden inom EU. Utpekande av Natura 2000 - områden bygger på krav som finns i EU:s fågeldirektiv och art- och habitat-direktiv. Syftet är att hejda utrotning av vilda djur och växter och att hindra att deras livs-miljöer förstörs. Alla medlemsländer ska peka ut områden dels för fåglar som anges i EU:s fågeldirektiv, dels för naturtyper och arter som anges i art- och habitatdirektivet. Genom utpekandet åtar sig länderna att de utpekade värdena i områdena ska bevaras långsiktigt. Natura 2000-nätverket är en av hörnstenarna i EU:s arbete för att bevara biologisk mångfald. I fågeldirektivet och habitatdirektivet listas 170 naturtyper och sammanlagt cirka 900 växt- och djurarter som särskilt värdefulla. 90 av naturtyperna och drygt 100 av djur- och växtarterna i habitat- direktivets bilaga 1 och 2 finns i Sverige. Därtill häckar regelbundet cirka 60 av fågeldirektivets fåglar i vårt land.

Bevarandeplaner

För varje Natura 2000- område ska Länsstyrelsen ta fram en beskrivning. Detta ska göras i särskilda bevarandeplaner eller i en skötselplan om området även är naturreservat. I planen ska det finnas en beskrivning av området med bevarandesyfte, bevarandemål och beskrivningar av de naturtyper och arter som ska bevaras och bidra till gynnsam bevarandestatus. Hot mot Natura 2000-områdets arter och natur- typer, och behov av bevarandeåtgärder, t ex skydd eller skötsel, ska beskrivas. Informationen ska under- lätta förvaltningen av området och tillståndsprövningar enligt miljöbalken.

Bevarandeplanen ska fastställas av Länsstyrelsen, som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Bevarandeplanen ska revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar för området ändras. Den ska tas fram och hållas aktuell i dialog med berörda intressenter, och det är värdefullt om den som har ny information kontakter Länsstyrelsen. Bevarandeplanen är inte ett juridiskt bindande dokument. För formell reglering av skydd eller skötsel kan andra beslut behövas, t ex skydds- beslut för naturreservat. Föreskrifter enligt eventuella skyddsbeslut gäller parallellt med den tillstånds- plikt som gäller inom Natura 2000.

I bevarandeplanen redovisas gränser, naturtyper och arter enligt bästa tillgängliga kunskap. I de fall där ny kunskap har till kommit, har Länsstyrelsen för avsikt att föreslå dessa ändringar till regeringen när nästa tillfälle ges. Vid förvaltning och tillståndsprövning utgår man ifrån i verkligheten förekommande naturtyper, varför det är nödvändigt att bevarandeplanen redovisar dessa, även om de inte har hunnit beslutas av regeringen.

Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det kan även gälla åtgärder utanför Natura 2000-området, om de kan påverka miljön i området. Detta regleras i miljöbalken (7 kap. 27-29§§). Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka naturvärden behöver man samråda med Länsstyrelsen före genomförandet. Vid skogsbruksåtgärder hålls samråd med Skogsstyrelsen. Mer information finns hos Länsstyrelsen, läs på webben eller kontakta en handläggare.

Kartor

Information om naturtypers utbredning och arter i ett enskilt område går att hitta med hjälp av kartverktyget Skyddad natur. Det kan nås på Naturvårdsverkets hemsida genom att söka på ”kartverktyget skyddad natur”. I kartverktyget söker du upp aktuellt område och klickar på namnet för mer information.

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Jenny Wendel

Bevarandeplan för Natura 2000-området SE0540333 Tjursholmarna

Kommun: Lidköping

Områdets totala areal: 22,9 ha

Bevarandeplanen uppdaterad av Länsstyrelsen: 2017-01-09

Bevarandeplanen fastställd av Länsstyrelsen: 2017-06-16

Markägarförhållanden:

Outrett område

Regeringsbeslut, historik:

SPA: 2012-08-01, regeringsbeslut M2011/3866/Nm, pSCI: Nej, SCI: Nej, SAC: Nej

Naturtyper och arter som ska bevaras i området:

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:

A002 - Storlom, *Gavia arctica*

A045 - Vitkindad gås, *Branta leucopsis*

A193 - Fisktärna, *Sterna hirundo*

Bevarandesyfte

Det överordnade bevarandesyftet för Natura 2000-nätverket är att bidra till bevarandet av biologisk mångfald genom att bibehålla eller återskapa gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som omfattas av EUs fågeldirektiv eller art- och habitatdirektiv. För det enskilda Natura 2000-området är det överordnade syftet att bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för de naturtyper eller arter som utgjort grund för utpekandet av området.

Prioriterade bevarandevärden:

I Natura 2000-området är de prioriterade bevarandevärdena att livsmiljöer för fåglarna storlom, vitkindad gås och fisktärna ska finnas.

Motivering:

En oexploaterad skärgårdsmiljö med små trädklädda öar och kala skär som är viktiga för fågellivet.

Prioriterade åtgärder:

- Att hålla skären öppna och fria från igenväxningsvegetation i form av sly, buskar och annan högre vegetation.

- Förhindra mänsklig störning vid häckningsplatser.
- För vitkindade gäss se till att öppna gräsbevuxna ytor finns inom en kvadratkilometer från häckningsplatserna.

Beskrivning av området

Natura 2000-området Tjursholmarna ligger 15 km nordväst om Lidköping, i Sandviken. Området består av ett mindre antal öar och skär. De två största öarna är delvis trädbeklädda medan skären i huvudsak är öppna. Lokalen är inte bara viktig för de utpekade arterna vitkindad gås, storlom och fisktärna utan även för fiskmåsar som regelbundet häckar på skären.

Området ligger inom riksintresse för friluftsliv, rörligt friluftsliv och yrkesfiske sjöar.

Vad kan påverka negativt

- Mänsklig störning vid häckningsplatserna under april-augusti. Exempel på störning är ilandstigning på skären, båtsport och fiske i närheten av öarna.
- Inverkan från miljögifter i fisk. Provtagning av fisk i Väneren visar att det finns miljögifter lagrade i fisken, vilket i sin tur kan ge negativa effekter på fåglarna som äter fisk. Miljögifterna kan även orsaka sämre tillgång på fisk. Storlom livnär sig nästan helt på fisk.
- Vindkraftverk kan störa fåglarnas häckning och/eller åtkomst och tillgången på föda i födosöksområdet.
- Försämrade bytestillgång på fisk på grund av överfiske och föroreningar.
- Försämring av sjöarnas siktdjup vilket kan försvåra födosökningen. Orsaker till sämre siktdjup kan vara övergödning, grumling och brunifiering (ökad mängd humusämnen i vattnet). Ökad näringsbelastning kan även påskynda igenväxning av de öppna skären.

Ytterligare faktorer som kan påverka negativt beskrivs under respektive art.

Bevarandeåtgärder

Förutom vad som i övrigt gäller enligt miljöbalken och annan miljölagstiftning krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för skötseln och förvaltningen av det berörda området (7 kap 28 a § miljöbalken, MB). Om en verksamhet/åtgärd påverkar ett Natura 2000-område så kan denna vara tillståndspliktig även om den utförs utanför Natura 2000-området.

- Fågelskyddsområde med tillträdesförbud under tiden 1 april – 31 juli (7 kap 12 § MB (1998:808)).
- Strandskyddsbestämmelserna (7 kap 13-18 §§ MB) gäller i hela området.

Uppföljning av naturtyper och arter

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs. Uppföljningen ska ske enligt de manualer för skyddade områden som har tagits fram av Naturvårdsverket. Mätbara mål, så kallade målindikatorer, ska registreras i databasen SkötselDOS. Dessa målindikatorer följs sedan upp. Målsättningen är att kunna se om de bevarandemål som satts upp i bevarandeplaner och skötselplaner uppfylls, att skötseln fungerar och att Natura 2000 - naturtyperna och arterna har gynnsamt tillstånd.

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:

A002 - Storlom, *Gavia arctica*

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Storlom häckar regelbundet på skären i området. Senast rapporterade häckningen är 2010.

Generell beskrivning:

Storlommen lever i de boreala och arktiska delarna av Europa och Asien. I Europa häckar storlommen, förutom i Sverige, i Norge, Finland, Ryssland samt med drygt 150 par i Skottland och ett fåtal par i de baltiska staterna och Vitryssland. Det svenska beståndets storlek uppskattas till 5 500 - 7 000 par, och med bestånd av samma storleksordning i Norge och Finland finns över 95 % av de Europas storlomsbestånd utanför Ryssland i de nordiska länderna. Sverige har därmed ett internationellt ansvar för artens fortlevnad. Under fågelskärsinventeringen i Vänern har antalet revirhävdande storlommar varierat mellan 70 och 37 stycken under 1994-2014 sett till hela sjön. Inventeringsdata från Vänern och Mälaren visar att storlom har minskat i sjöarna med i snitt 6,7% per år under perioden 2005-2013. Vid Vänerskärsinventeringen 2015 noterades 52 storlomsrevir, vilket ligger under medelvärdet för perioden 1994-2015, men är ett bättre resultat än föregående två år (42 respektive 38 revir).

Storlommen häckar vid näringsfattiga klarvattenssjöar i nästan hela landet, undantaget Öland och Gotland. Häckningsperioden är maj-juli/augusti. Boet placeras nästan uteslutande på småöar och skär, ofta nära vattenbrynet så att fåglarna utan större svårighet kan ta sig upp ur vattnet. Arten äter främst fisk men även vatteninsekter. För födosöket är klart vatten med stort siktdjup av välså stor betydelse som fisktätheten. Under häckning rör sig arten normalt inom 1-10 km radie från häckningslokalen.

Storlom är känslig för störningar vid häckningslokalerna, onormala vattenståndsvariationer, igenväxning och predation av ägg och ungar (t.ex. av mink).

Bevarandemål

I området ska det finnas lämpliga häckningsmiljöer och viloplats i form av öppna skär. Störning från människor ska saknas under häckningsperioden (maj-juli/augusti). Vattenkvalitén ska vara god med ett bra siktdjup och det ska finnas god tillgång på bytesfisk. Eventuell predation från icke inhemska arter som mink ska endast förekomma i mycket liten utsträckning.

Negativ påverkan

- Mänsklig störning leder till ökad risk för äggpredation samt att ägg/ungar riskerar att dö vid dålig väderlek. Svallvågor från båtar kan även spola bort bon och ägg.
- Onaturliga vattenståndsvariationer till följd av Väners reglering kan omintetgöra eller försena häckningen.
- Predation från mink eller andra icke-inhemska arter.
- Sannolikt, men inte klarlagt, finns en ökad dödlighet bland vuxna fåglar i samband med användning av nylonnät för fiske. Yrkesfiskare från Kristinehamn har lämnat enstaka rapporter till Länsstyrelsen Värmland om döda storlommar i fiskenät.
- Risk för blyförgiftning genom blysänken och blyhagel. Lommar plockar normalt upp små stenar från botten, att använda i muskelmagen för att underlätta matsmältningen, och det har visat sig att blyhagel, liksom blysänken som tappats av sportfiskare slinker med.

Se beskrivning av negativ påverkan på områdesnivå.

Bevarandeåtgärder

Gällande regler:

- Storlommen är fredad (3 § i jaktlagen (1987:259)). Fredningen gäller också dess ägg och bon.
- Enligt 4 a § Artskyddsförordningen är det förbjudet att avsiktligt störa fåglarna, särskilt under deras parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttningsperioder. Det är även förbjudet att skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplats.
- Artskyddsförordningen (1998:179) förbjuder import, export och försäljning av levande och döda exemplar av storlom, samt förvaring av levande exemplar. (Vissa undantagsregler finns angivna i artskyddsförordningen).
- Storlommen är upptagen i bilaga II (strängt skyddade djurarter) i Bernkonventionen (konvention om skydd av europeiska vilda djur och växter samt deras naturliga miljö).
- Storlommen är upptagen i bilaga 2 i Bonnkonventionen (flyttande arter).
- Storlommen är upptagen i AEWA (African-Eurasian Waterbird Agreement).

Se även beskrivning av bevarandeåtgärder på områdesnivå.

Bevarandetillstånd

Bevarandetillståndet för arten är gynnsamt i området.

A045 - Vitkindad gås, *Branta leucopsis*

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Vitkindad gås häckar regelbundet i området. Senast rapporterade häckningen är 2014.

Generell beskrivning:

Den vitkindade gåsen häckar på små, flacka öar där den är skyddad från marklevande rovdjur. Arten fordrar stora, öppna gräsbevuxna ytor för sitt födosök, främst strandängar med kortvuxen eller kortbetad gräsvegetation. Den kräver rast- och övervintringslokaler med gott om lämplig föda (främst gräs) samt möjlighet att övernatta ute på vatten. Under häckningen rör sig paret normalt inom ett område i storleksordningen någon km². Arten flyttar mellan häckningsområdena i Sverige och övervintringsplatserna i Holland.

Bevarandemål

I området ska små flacka öar för häckning finnas. Stora öppna gräsbevuxna ytor för födosök ska finnas inom en kvadratkilometer. Ingen mänsklig störning under häckningsperioden ska förekomma.

Negativ påverkan

Se beskrivning av negativ påverkan på områdesnivå.

Bevarandeåtgärder

Gällande regler:

- Vitkindade gåsen är fredad (3 § i jaktlagen (1987:259)). Fredningen gäller också dess ägg och bon. Undantag kan dock åberopas när arten vållar skada i jordbruket.
- Enligt 4 § Artskyddsförordningen är det förbjudet att avsiktligt störa fåglarna, särskilt under deras parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder. Det är även förbjudet att skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplats.
- Artskyddsförordningen (1998:179) förbjuder import, export och försäljning av levande och döda exemplar av vitkindad gås, samt förvaring av levande exemplar. (Vissa undantagsregler finns angivna i artskyddsförordningen).
- Vid en etablering av vindkraftverk eller annan form av exploatering kan tillstånd enligt 7 kap 28 a § MB krävas.
- Vitkindad gås är upptagen i bilaga II (strängt skyddade djurarter) i Bernkonventionen (konvention om skydd av europeiska vilda djur och växter samt deras naturliga miljö).
- Vitkindad gås är upptagen i appendix 2 i Bonnkonventionen (flyttande arter).
- Vitkindad gås är upptagen i AEWA (African-Eurasian Waterbird Agreement).

Övriga bevarandeåtgärder:

I områden av betydelse för häckande eller rastande gäss bör skötseln av strandängar med lämplig kvalitet uppmuntras.

Se även beskrivning av bevarandeåtgärder på områdesnivå.

Bevarandetillstånd

Bevarandetillståndet för arten är gynnsamt i området.

A193 - Fisktärna, *Sterna hirundo*

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Fisktärna häckar regelbundet på skären i området. Senast rapporterade häckningen är 2013.

Generell beskrivning:

Fisktärna häckar i kolonier på mer eller mindre öppna kobbar, uddar och skär i Vänern. Arten är beroende av tillgång på fiskrika grunda vattenområden för näringsfångst samt ostörda häckningsplatser. Under häckningen födosöker arten inom ett område på cirka 1-5 kvadratkilometer. Fisktärnan lever av småfisk, blötdjur och insekter.

Det svenska beståndet av fisktärna beräknas för åren 2008-2012 uppgå till 18 000-33 000 par vilket motsvarar ca en tiondel av det europeiska beståndet. Det häckande beståndet i Vänern beräknades 2014 till hela 6200 individer (uppskattningsvis ca 3600 par). De häckande fisktärnorna i Vänern har under senare år uppvisat en positiv trend. Det årliga antalet revirhävdande fisktärnor har gått från omkring 3000 individer per år på 1990-talet till omkring 6000 individer per år under den första delen av 2010-talet.

Fisktärnorna som häckar i Vänern anländer till området i slutet av april och början av maj. Själva häckningen på skären börjar som tidigast i början av maj-juni och kan pågå in i augusti. Därefter lämnar fisktärnorna området i augusti och september för att påbörja flyttningen mot vinterkvarteren i västra och södra Afrika. Vänerns fisktärnor kan häcka i egna artrena kolonier eller tillsammans med silvertärna och andra måsfåglar. En viktig faktor för valet av häckningsmiljö tycks vara graden av öppenhet på lokalen. Fisktärnorna föredrar öppna miljöer med fri utsikt från själva boplatserna. Boet placeras på öppen torr mark som ofta är sparsamt bevuxet av gräs eller andra örter. Förekomsten av öppet grussubstrat är gynnsamt för arten.

Fisktärna är känslig för mänsklig störning under häckningsperioden (maj-augusti), igenväxning av öppna skär samt predation av ägg och ungar (t.ex. av mink).

Bevarandemål

Det ska förekomma kolonier av häckande fisktärna i området. Det ska finnas lämpliga häckningsmiljöer i form av öppna skär och tillgång på öppet grussubstrat. Störning från människor ska saknas under häckningsperioden (maj-augusti). Vattenkvalitén ska vara god med ett bra siktdjup och det ska finnas god tillgång på bytesfisk. Eventuell predation från icke-inhemska arter som mink ska endast förekomma i mycket liten utsträckning.

Negativ påverkan

- Vänerns reglering. Brist på översvämningar och iserosion till följd av Vänerns reglering är ett allvarligt hot, vilket leder till ökad igenväxning av träd och buskar på de öppna skären och dess strandzoner.
- Predation från mink eller andra icke-inhemska arter.

Se även beskrivning av negativ påverkan på områdesnivå.

Bevarandeåtgärder

Gällande regler:

- Fisktärnan är fredad (3 § i jaktlagen (1987:259)). Fredningen gäller också dess ägg och bon.
- Enligt 4 § Artskyddsförordningen är det förbjudet att avsiktligt störa fåglarna, särskilt under deras parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder. Det är även förbjudet att skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplats.

- Artskyddsförordningen (1998:179) förbjuder import, export och försäljning av levande och döda exemplar av fisktärna, samt förvaring av levande exemplar. (Vissa undantagsregler finns angivna i artskyddsförordningen).
- Vid avverkning, etablering av vindkraftsanläggning eller annan form av exploatering kan tillstånd enligt 7 kap 28 a § MB krävas.
- Beroende på var i landet man befinner sig gäller antingen tillståndsplikt för eller förbud mot markavvattning, (11 kap 13-14 §§ MB och förordningen om vattenverksamhet).
- Fisktärnan är upptagen i bilaga II (strängt skyddade djurarter) i Bernkonventionen (konvention om skydd av europeiska vilda djur och växter samt deras naturliga miljö).
- Fisktärnan är upptagen i AEWA (African Eurasian Waterbird Agreement).

Övriga bevarandeåtgärder:

- Aktiva åtgärder (röjning eller hävd) för att förhindra igenväxning i viktiga häckningsmiljöer kan vara aktuellt i vissa områden.
- Åtgärder för att förhindra förekomst av främst mink är positiva för arten.

Se även beskrivning av bevarandeåtgärder på områdesnivå.

Bevarandetillstånd

Bevarandetillståndet för arten är gynnsamt i området.

Dokumentation

- Länsstyrelsen i Västra Götalands län. 2007: Beslut om djur- och växtskyddsområden (fågelskyddsområden) inom Ekens, Tranebergs och Rackeby skärgård i Lidköpings kommun. Beslut 2007-03-09.
- Länsstyrelsen i Västra Götalands län. VISS.
<https://viss.lansstyrelsen.se/ProtectedAreas.aspx?protectedAreaEUID=SE0540333>. Uttag 2016-11.
- Naturvårdsverket. Art- och naturtypsvisa vägledningar. www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledning/Natura-2000/. 2016-10.
- Artportalen. ArtDatabanken SLU. www.artportalen.se. Uttag 2016-10.

Bilagor

Natura 2000-områdets avgränsning

